

Viszket Anita & Dóla Mónika

A névelő hasznáról

Abstract

What is the use of the definite article? In their 1992 paper, Tibor Laczkó and Anna Szabolcsi attribute the article the role to create argumental noun phrases. But how about noun phrases that are definite and argumental already without the article? What may be the role of the article in these constructions? Noun phrases containing a possessor are constructions of this type; it is still a subject of future research when the article must or may be used in these structures. The present paper summarizes Tibor Laczkó's findings on to the Hungarian noun phrase that our ongoing research project builds on, in relation to article usage with possessive constructions. The noun phrase; the possessive construction; the inalienable possessor; the specific features of possessive predicative complements – these all offer invaluable insights on the role of the definite article. At this point being unable to give a full explanatory account of the phenomenon, here we aim at two goals. We wish to give an overview of the solved and yet to be solved issues in relation to the role of the definite article, and we would like to explore how the various syntactic and pragmatic features relate to each other in the targeted constructions.

Keywords: article, argument, definite, possessive, inalienable

1 A névelő argumentummá teszi a főnevet

Szabolcsi & Laczkó (1992) meggyőzően érvel a hagyományosan két névelő (határozott és határozatlan) különböző disztribúciója és külön kategóriába sorolása mellett, illetve amellett, hogy a (határozott) névelő funkciója a főnév argumentumszereppel való felhatalmazása (ahogy az alárendelő kötőszó teszi tagmondattá a bevezetett mondatot). Ezzel párhuzamosan bizonyítják a birtokos szerkezet és az alany-állítmányi viszony azonosságát. Nem megismételve Szabolcsi & Laczkó (1992) és Laczkó (2008) mindenki által ismert érveit, szemléltetésül álljon itt egy példa (forrása: FINYEMU):

- 1a *A bamlóc karboncra csapja a badult.*
 1b *A bamlóc csapja a karboncra badult.*

Az (1a) példában a *csapja* személyragos ige egy E/3 nominatívuszi alanyt vár, névelővel (ez lesz *a bamlóc* vagy *a bamlóc karboncra* jelzős főnévi csoport) és egy határozott névelős akkuzatívuszi főnevet (ez lesz *a badult*).¹ Az (1b) mondatban a *csapja* birtokos személyjeles (egyes számú nominatívuszi) főnév (pontosabban annak személyragja) egy nominatívuszi

¹ Hogy mi vár mit, azaz az ige várja-e a főnevet vagy a főnév az igét, modell kérdése, a megfogalmazásunkkal most csak a ragozott ige és a ragozott birtok közötti párhuzamra világítunk rá, nem pedig egy modell mellett köteleződünk el.

főnevet keres maga előtt és egy névelőt (ez lesz a *bamlóc*), továbbá egy E/3 állítmányt (ez lesz a *badult*).

Ellenpróbaként egy másik nonszensz szavakból álló mondat:

2 *A bamlóc krahált egy cibult gehónak.*

A (2) mondatban megjelenő két névelő két referenciális argumentumot biztosít a *krahál* igének (feltételezve, hogy egyik főnév sem tulajdonnév). Így a *krahál* nem lehet (referenciális argumentumokról szólva) háromargumentumú ige (mint pl. az *(el)ad* vagy az *ígér*). Ezért az egyik lehetséges szerkezetben a *cibult* jelzői minőségben jelenhet meg, mint melléknév vagy melléknévi igenév, a másik lehetséges szerkezetben a *cibult* tárgyi funkciója mellett a *gehónak* predikatív bővítmény lehet, mint például a '(ki)nevez vki vkit vminek' szerkezetben a datívuszi esetű predikatív bővítmény.

2 Van-e, lehet-e a tulajdonnevek előtt névelő

A következő (3) példában a *krahál*-nak három referenciális argumentuma van, noha csak két névelő jelenik meg kiejtetten. A tulajdonneveket inherensen határozottnak tekintjük, a szerkezetükben feltételezzük a névelőt Szabolcsi & Laczkó (1992) szerint.

3 *A bamlóc krahált egy cibult Gehónak.*

De vannak kivételek: ezeket a már idézett tanulmány is ismerteti.

4a *A bamlóc krahált egy cibult a Gehónak.*

4b *A bamlóc krahált egy cibult a Gehó fiának.*

Szabolcsi & Laczkó (1992) megállapítja, hogy a magyar anyanyelvi beszélők egy része mind a (4a), mind a (4b) mondatot a (személynévi) tulajdonnév előtt névelő nélkül, más része mindkét mondatot névelős tulajdonnévvel használja. Továbbá meghivatkozzák Simonyi 1914-es tanulmányát,² amelyben ő leszögezi, hogy vannak vidékek, ahol a (4a)-beli tulajdonnév névelőtlen, míg a (4b)-beli névelős. Ilyen példák találhatók Szabó Magda regényeiben is. Hasonló módon kétféle névelőzésű szövegeket hasonlított össze (gyerekkönyvek szövegei alapján) Viszket (2018a). Ebből az elemzésből kiderül, hogy a kétféle névelőzésű stratégia nem azonos alapokon nyugszik: a birtok nélküli tulajdonnév névelős volta (az adott nyelvváltozatban) elsősorban magán a tulajdonnéven múlt: nem kivétel nélkül ugyan, de egy adott nevet többnyire vagy névelőzött, vagy névelőtlenül használt a szerző. A birtokos tulajdonnév névelőzése ezzel szemben független volt a konkrét tulajdonnévtől, sokkal inkább a *pro* birtokosú birtok névelőzésénél megfigyelt jellegzetességekkel mutatott hasonlóságot. Dóla és tsai (2017) alapján ezek a szempontok a következők: (a) a narratív jellegű szövegekben gyakrabban hiányzik a névelő, mint a párbeszédés részekben; (b) a részek, testrészek megnevezése előtt inkább használunk névelőt, mint pl. a rokonsági fokozatok megnevezése előtt; (c) ha nincs kitéve a névelő, valószínűbb a birtokos és az alany referenciális azonossága; (d) vannak konstrukciók, amelyekben adott a névelő kitétele vagy hiánya (pl. birtoklásmondatnál vagy

² Simonyi Zsigmond (1914): *A jelzők mondattana*. Budapest.

[N_{mental state} Poss -bAn]_{cause} szerkezetnél nem használható a névelő (lásd (10)-es példák); ha a birtok predikátum, akkor pedig kötelező a névelő).

Farkas & Karácsonyi (2018) újabb szerkezetet rendel a különböző főnévi csoportokhoz, alapvetően Szabolcsi & Laczkó (1992) nyomdokán elindulva, és erősen támaszkodva É. Kiss (2000)-re.³ Elemzésükben külön kitérnek annak a Szabolcsi & Laczkó (1992)-ben is leírt jelenségnek a magyarázatára, hogy miért nem teszünk (bizonyos nyelvváltozatokban) névelőt a tulajdonnevek elé, és miért kell kitenni a névelőt, ha a tulajdonnevet jelző előzi meg.

- 5a Péter
- 5b a kedves Péter
- 5c Péter könyve
- 5d Péternek a könyve
- 5e az én könyvem

A névelő megjelenésében való különbséget (5a) és (5b), illetve (5c) és (5d) között azzal magyarázzák, hogy a D-láthatóság elvéből (Alexiadou 2014: a határozott főnévi kifejezésnek a D-feje vagy specifikálója kitöltve kell legyen, de nem lehet egyszerre a kettő) levezethető, hogy a köznyelvi változatban (5a)-ban a tulajdonnév maga tölti ki a D-fejet, az (5b)-ben azonban akadályozza a tulajdonnévnek ezt a mozgását (N-fejből D-fejbe) a jelző, ezért a határozottság jelzéséhez névelővel kell a D-fejet kitölteni. (5c)-ben a birtokos mozog DP-Spec-be, és a D-láthatósági elvet követve így a D-fejben nem jelenhet meg a névelő (a tulajdonnév saját névelőjének megjelenése hasonló az (5a) pontnál leírtakhoz). (5d)-ben azonban a birtokos kiszabadul a DP-ből, így ismét az előbbi elv értelmében kötelező a névelő. Az (5e)-nek speciális elemzést tulajdonítanak, amikor a névmás egy AgrP módosítóba mozog, azaz sem nem DP-Specbe (mint (5c)-ben), sem nem a DP-n kívülre (mint (5d)-ben).

Abban az esetben, ha az (5a) példában a tulajdonnév előtt névelőt ejtünk, akkor feltételezzük, hogy a tulajdonnév nem mozog az N-fejből a D-fejbe, ezért szükséges a névelő megjelenése. Ha az (5c) példában ejtünk névelőt a tulajdonnév előtt, akkor a birtokos tulajdonnév elfoglalja a birtok DP-Spec-jét, de a saját DP-jén belül nem hajtódik végre a fejmozgatás, ezért van névelő. Vagyis ebben az esetben a megjelenő névelő a birtokos, és nem a birtok névelője. A tulajdonnevet általában névelőző nyelvváltozatban bizonyos tulajdonnevek jellemzően mozogtak (a vizsgált gyerekkönyv-korpuszban, lásd Viszket, 2018a) N-ből D-be, mások nem. A birtokos tulajdonnevet névelőző korpuszban azonban a tulajdonnév fejmozgatása inkább a birtokviszonytól függött, mint a birtokos tulajdonnévtől. Dóla és tsai, 2017 által összefoglalt szempontokon kívül megerősíti ezt a megállapítást a Szószátyár című rádióműsor 2019. febr. 20-i adásához fűzött komment, amelyben a hozzászóló debreceni barátnőjének nyelvhasználatáról írja, hogy akkor teszi ki a névelőt a birtokos tulajdonnév elé, ha a birtok élettelen (*a Peti táskája*), de nem teszi ki, ha a birtok élőlény (*Peti barátja*). Ez a példa is, és Dóla és tsai (2017) megállapításai is abba az irányba mutatnak, hogy a megjelenő névelő inkább a birtok (vagy birtokos és birtok közös) névelője, nem pedig a birtokosé. Ez arra utal, hogy a tulajdonított DP-szerkezet nem minden szempontból írja le pontosan a tulajdonnév előtti névelő megjelenésének és eltűnésének szabályait.

³ 1992 és 2018 között természetesen több magyarázat született a magyar főnévi csoport szerkezetére, pl. Bartos (2000), Dékány & den Dikken (2018). Azért éppen Farkas & Karácsonyi hivatkozott elemzését választottuk alapul, mert erre épül Karácsonyi (2018), ahol a szerző külön elemzést nyújt a birtokoson belül az elidegeníthető/elidegeníthetetlen birtokviszonyú szerkezetekhez, és ez a szempont Dóla és tsai (2017)-ben releváns elemként jelent meg.

A birtokos tulajdonnév típustól függő fejmozgásával operáló magyarázatot erősíti a földrajzi nevekkal kapcsolatos vizsgálat. Szabolcsi & Laczkó (1992) a földrajzi neveket is megvizsgálta a névelőzés szempontjából, és két csoportra osztotta ezeket a tulajdonneveket: azokra, amelyek birtok nélkül és birtokosként is névelősek (pl. folyónevek), és azokra, amelyek soha nem névelősek (pl. városnevek). Alberti & Balogh (2004) alaposabb elemzésnek veti alá a főnévi csoportokat, bennük a különböző tulajdonneveket a névelőzés szempontjából, és arra jutnak, hogy a kétféle szerkezetben megjelenő névelő a tulajdonnév típusára jellemző, ami segítheti a beszélőket abban, hogy egy ismeretlen tulajdonnévnek referenciát tulajdonítsanak, vagy legalábbis könnyebben elhelyezzék a diskurzus terében. A (6a,c) névelőtlen példákban a *Bamlóc* országnév lehet (pl. 'Lengyelország'), a (6b,d) névelős példákban inkább tájegység, folyó (pl. 'Tisza') stb.⁴

- 6a [Mi az úti cél?] *Bamlóc*.
 6b [Mi az úti cél?] *A Bamlóc*.
 6c *Láttad már Bamlócot?*
 6d *Láttad már a Bamlócot?*

3 Mikor KELL a birtokos elé névelő

A (7) példa névelősen vagy névelőtlenül is grammatikus lehet.

- 7 *A bamlóc krahálta (a) cibulját.*

Ha a *cibul* testrészt (*nézte a haját*), akkor inkább kell a névelő, ha rokonságnév (*nézte kisfiát*), akkor nem feltétlenül kell (Dóla és tsai, 2017). Mindkét típus az elidegeníthetetlen főnevek egy-egy alelete. Az elidegeníthetlenség fogalmát többen is vizsgálták, például Kiefer (2000), Schirm (2005), Alberti & Farkas (2015), de tanulmányunkban most elsősorban Laczkó Tibornak a relációs főnevekről írt tanulmányaira támaszkodunk (Laczkó 2000; Laczkó 2008). Az ő meghatározásában a relációs főnevek két fő típusa éppen a rész–egész viszony és a rokonságnevek. Továbbá az igéből képzett főnevek, ahol megőrződik a kiinduló ige kötelező bővítménye, de ezek névelőzésével kapcsolatban még nincsen elegendő adatunk, lásd Dóla és tsai (2017). Tágabb értelemben Laczkó (2008) relációsnak tekint olyan főneveket is, amelyeket más szakirodalmak nem tárgyalnak az elidegeníthetetlen birtokosok között (pl. *műtét, könyv, levél*), így ezekre most nem térünk ki. Vagyis Laczkó (2008) relációs főnevei közül mi csak arra koncentrálnak, ahol mind a fogalmi keret, mind az argumentum-szerkezet inherens, azaz sem nem létrehozott, mint általában a birtokjellel ellátott főnevek esetében, sem nem örökölt, mint az igéből képzett főneveknél. Ezek éppen azok a főnévtípusok, amelyek viselkedése sajátos a *pro*-val kifejezett birtokos és a névelő megjelenésének kombinációiban, ahogy ezt a (7) példa is mutatja.

Karácsonyi (2018) alapvetően Laczkó gondolatmenetét követve a fáziselmélet és a D-láthatósági elv figyelembe vételével igyekszik struktúrát rajzolni a relációs főneveknek. Karácsonyi különbséget tesz az elidegeníthető és az elidegeníthetetlen birtokosú szerkezet között: a birtokos kiindulási pozíciója más, ezzel jelezve a birtok és birtokos közötti kapcsolat különbségét (pl. *a világ (legnagyobb) oszlopja – a ház oszlopa*). Ez a gondolat Laczkó

⁴ Nyelvjárási adataink egyelőre nincsenek, folyamatban van az adatgyűjtés az eddig is vizsgált gyerekkönyvekből.

(2008)-as megoldását is kódolja, ahol Laczkó az inherens relációs főnevek szerkezetét a korai transzformációs generatív modell azonossági törölőszabályához hasonló LFG-megoldással kezelte, azaz mind a főnév, mind a birtokos személyjel saját argumentummal rendelkezik, amik között kontrollviszony van (szemben a nem relációs főnevekkel, ahol a birtokos személyjel „emelő igeként” egyeztet a birtokossal mint alannyal). Ugyanakkor a javasolt szerkezet Karácsonyi-féle ágrajzában a kétféle elidegeníthetetlen birtokosú főnévtípus (*haja – kisleány*) között nincsen szerkezeti különbség.

A névelő megjelenésének/elmaradásának okait elemzi Rákosi (2018) tanulmánya is, aki a már emlegetett fáziselmélet alapján tulajdonít különböző szerkezeteket a különbözőképpen viselkedő birtokosoknak, arra az univerzális elvre hivatkozva (Reuland 2011), hogy a birtokos visszaható névmások és a főnévi csoport élén álló határozott névelők kizárják egymást. A gondolatmenet abból a megállapításból táplálkozik, hogy a határozott névelő szerepe nem egyszerűen az argumentumok kijelölése, hanem a kötési tartományok megadása is, vagyis, ha a főnévi csoport D-fejében megjelenik egy határozott névelő, akkor az antecedens a kötési tartományon kívül helyezkedik el, míg ha nem tölti ki a D-fejet határozott névelő, az antecedens lokális marad. Így a D-fej határozott névelővel való kitöltése teszi lehetővé, hogy a birtokosként megjelenő személyes névmás ne sértse a B-kötési elvet akkor, ha koreferens az alannyal.

Rákosi (2018) a *pro* birtokosú szerkezetek esetében amellet érvel, hogy azokban akkor is szerepel határozott névelő a D-fejben, ha nem hangzik el, ezzel biztosítva, hogy a koreferencia-viszonyok nem sértik meg a B-kötéselvet, a *pro*-s birtokos pedig FP-módosítóban jelenik meg (FP: egy közelebről nem definiált funkcionális projekció). Ezzel Rákosi megoldása összhangban van Farkas & Karácsonyi (2018) elképzelésével, ami a névmási birtokost és az ilyen szerkezetben megjelenő névelőt illeti. Rákosi (2018) megállapítja, hogy ezekben az esetekben a névelő megjelenését nem szintaktikai, hanem pragmatikai tényezők befolyásolják.

Ilyen pragmatikai jelenség, hogy a névelőtlen *pro*-s birtokos szerkezet általában gyakrabban koreferens az alannyal, míg a névelős könnyebben választ távolabbról referenciát (Viszket 2018b):

- 8a *kinyújtotta karját*
 8b *kinyújtotta a karját*

A (8a) példa, ahol nincs névelő, valószínűbb, hogy a mondat alanyával koreferens, a (8b) példában, ahol van névelő, könnyebb többértelmű koreferenciát érteni, például valaki vagy valami másnak a karját nyújtotta ki az alany. Ez a jelenség is érv Rákosi (2018) azon megállapítására, hogy az el nem hangzó névelő is jelen van mint redukált hangalak, ugyanis a jelenség a redukált névelő feltételezésével magyarázható az elérhetőségi elméletekkel, pl. Ariel (2001). Ennek értelmében ugyanis akkor használunk redukált alakot, ha könnyebben elérhető az antecedens (könnyebben elérhető abban az értelemben, hogy vagy közelebb van, vagy szaliensebb). A mondat alanya nyilván szaliens, és az egy mondaton belüli távolság is közelinek minősül, vagyis magyarázható ezzel a redukció engedélyezése. (Részletesebben lásd Dóla és tsai, 2017.)

A 2. fejezetben tárgyalt birtokos tulajdonnév előtti névelő ezért is nagyon érdekes: mert Viszket (2018a) és Dóla és tsai (2017) alapján a tulajdonnévi birtokos előtti névelő is hasonló esetekben jelenik meg, vagy marad el, mint a *pro*-s birtokos előtti, vagyis a szalientia alapú magyarázat itt is használható. Ebben az esetben azonban nem hiányzó, hanem el nem hangzó, de amúgy jelenlévő névelőt kell feltételeznünk. Ekkor a birtokos nem lehet DP-Spec-ben, mert ha ott lenne, nem feltételezhetnénk a D-fejben névelőt. Vagyis az eltűnő/megjelenő

névelő a tulajdonnévi birtokos és a *pro-s* birtokos esetében hasonló szerkezetre utal. Ezekről azonban eltér a kiejtett névmásos birtokos, ahol mindig kötelező a névelő, éppúgy, mint a köznévi nominatívuszi birtokosnál.

4 További nyitott kérdések

A névelő a birtokos szerkezetekben bizonyos körülmények között nem kötelező: erre az előbb összefoglaltak olyan szerkezeti magyarázatot nyújtanak, amellyel a névelők megjelenése és eltűnése modellezhető ugyan, de amelyre támaszkodva nem tudunk továbblépni a pragmatikai jellegű magyarázatok felé.

A névelő a birtokos szerkezetekben még egy szempontból különlegesen viselkedik. Komlósy (1992) definiálja a predikatív bővítmény fogalmát, és megadja annak ismérveit. Az egyik legfontosabb tulajdonsága a predikatív bővítményeknek, hogy csakis névelőtlenek lehetnek, kivéve a birtokos szerkezettel kifejezett predikatív bővítményeket, amelyek előtt megjelenik a névelő, lásd (9) példásor (9a-d forrása Komlósy 1992: 453–454).

- 9a *Mari (*az) anyagnak festette meg a fiát.*
 9b **A jutalmul Palika lemehetett játszani.*
 9c *Jánost (*a) vezérnek kiáltották ki.*
 9d *Jánost a sereg vezérének kiáltották ki.*
 9e *Jánost (a) vezéreknek kiáltottuk ki.*
 9f *?(a) Jutalmunkkul megkaphattuk a vágyott ajándékokat.*

Komlósy magyarázatként azt írja, hogy „a határozott birtokos előtt formai okokból kötelező a határozott névelő” (Komlósy 1992: 453). Azonban a (7) példából is tudjuk, hogy ez nem mindig igaz, vagyis a jelenség mindenképpen magyarázatra szorul. Farkas & Karácsonyi (2018) elemzését követve megállapíthatjuk, hogy a (9d)-ben a *sereg* előtti névelő a *sereg*, és nem a *vezére* névelője, mert az utóbbi névelőjének megjelenését éppen a birtokos blokkolja. A *vezérek*, *jutalmunkkul* névelőjének megjelenése a (9e-f)-ben éppen úgy opcionális, ahogy általában az a *pro-s* birtokosok előtt (lásd (7)-es példa). Vagyis a predikatív birtokos viselkedése ezekben az esetekben azonosságot mutat azzal, ahogy referenciális argumentumként viselkedik, ami a predikatív bővítményekkel kapcsolatban veti fel annak lehetőségét, hogy a birtokos szerkezet annak ellenére lehet predikatív bővítmény, hogy NP-nél nagyobb bővítettségű, referencialitásba hajló.

Van azonban a birtokos predikatív bővítményeknek egy olyan típusa, amely az eddig ismertektől eltérően viselkedik. Már Komlósy (1992) is felhívja a szerkezetre a figyelmet, részletesebben elemzi Dóla & Viszket (megj. előtt):

- 10a *Mari *(a) bánatában sírva fakadt.*
 10b **Mari bánatunkban sírva fakadt.*

A (10) példák arra mutatnak rá, hogy ekkor a *pro-s* birtokos előtt semmiképpen nem lehetséges a névelő, és ami még ennél is különlegesebb, a (10b)-ben – szemben a (9e)-vel – nem térhet el referenciálisan a *pro-s* birtokos és a mondat alanya. Ez a két jellemző tulajdonság Reulandnak (2011) azt a Rákosi (2018) által idézett megállapítását támasztja alá, hogy a névelő (egyik) szerepe a kötési tartományok definiálása, így az alany és a birtokos kötelező koreferenciája tiltja a névelő kitételét a szerkezetben.

A (10) mondatok különlegessége nem csak a névelő lehetetlensége, de a szórendi sajátosság is. Általában nagyon nehéz a magyarban olyan szerkezetet találni, ahol igekötő nélküli ige mögött állhat a névelőtlen predikatív bővítmény. Ennek az az oka, hogy a névelőtlen bővítmények igevivői pozícióba kerülnek a semleges magyar mondatokban (részletesebben lásd Komlósy, 1992.). Ebből következik, hogy a (2) példabeli nonszensz szavakból álló mondat esetében (*A bamlóc krahált egy cibult gehónak*) az anyanyelvi beszélők ritkábban tulajdonítják a mondatnak a 'vki tesz vkit vminek' szerkezetet, ahol egy ige mögötti predikatív bővítményt kell feltételezni. A (10) mondatban szereplő predikatív bővítmények ezzel szemben nem igevivői pozícióban jellemzőek, hanem semleges mondatban vagy az ige mögött, vagy az igevivő előtti pozícióban, lásd (11)-et (kontrasztív értelemben, mint minden más összetevő, elfoglalhatják a fókuszpozíciót, lásd (11c):

- 11a *Mari bánatában leült a lépcsőre.*
 11b *Mari leült a lépcsőre bánatában.*
 11c *Mari BÁNATÁBAN ült le a lépcsőre.*

A (10)-(11)-es példák koreferencia viszonyai arra utalnak, hogy a vizsgált szerkezet típusban valóban nincsen névelő, szemben a *pro*-s birtokosoknál feltételezett létező, csak hangtanilag nem realizálódó (Dóla és társai kutatásaiban a pragmatikai elérhetőségi elméletek alapján redukálnak nevezett) névelővel. Ezzel együtt azt is feltételeznünk kell, hogy a (10)-(11) példákban szereplő *pro* nem azonosan viselkedik a megszokott névmási *pro*-val, inkább anaforikus tulajdonságai vannak. Ugyanakkor a szerkezet nem mutatja a referencia nélküli puszta NP-k szórendi jellegzetességeit. Ennek oka lehet az is, ha feltételezzük, hogy a birtokos személyjel önmagában (még névelőtlen szerkezetben is) növeli a főnévi csoport referencialitását. Hasonlóan viselkedik a többes szám vagy éppen a jelzővel való bővítés is (lásd Alberti 1997 vagy Kleiber és tsai 2018), de azokban az esetekben (a (7)-es példabeli *pro*-s birtokosokhoz hasonlóan) többnyire kitöltött (bár nem határozott) D-fejet, vagy egyéb, a puszta főnevet bővítő projekciót feltételezünk. Amennyiben a (10)-(11)-es példákban valóban hiányzik a névelő, akkor a határozott névelő argumentumlétrehozó szerepében osztozhat a birtokos személyjellel.

A tulajdonnévi birtokosok bizonyos (nyelvjárási) jellegzetességeinek szintaktikai reprezentációján kívül nyitott kérdés maradt továbbá a rokonságnevek és a rész–egész viszonyok eltérő névelőhasználatára. A jelenség az elidegeníthetetlen birtokosok vagy általában a relációs főnevek további kutatását igényli. Ahogy a főnévi vagy azon belül a birtokos szerkezet esetében is, ebben a kérdésben is a Strukturális magyar nyelvtan-köteteket írók nyomdokaiban járunk, az ő köpönyegükből bújtunk elő, az ő megállapításaikat mélyítjük el.

Irodalom

- Alberti, Gábor (1997): Restrictions on the Degree of Referentiality of Arguments in Hungarian Sentences. *Acta Linguistica Hungarica* 44/3–4, 341–362.
 Alberti Gábor & Balogh Kata (2004): Az eltűnt névelő nyomában. In: Büky László (szerk.): *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei VI*. Szeged: SZTE Általános Nyelvészeti Tanszék, Magyar Nyelvészeti Tanszék, 9–31.
 Alberti Gábor & Farkas Judit (2015): Az elidegeníthető birtoklást kifejező *-j-* képző esete a *-Vt)t* főnévképzővel és más főnévképzőkkel. *Jelentés és Nyelvhasználat* 2: 1–29.

- Alexiadou, Artemis (2004): On the Development of Possessive Determiners. Consequences for DP Structure. In: Diachronic clues to synchronic grammar. *Linguistik Aktuell* 72, 31–58.
- Ariel, Mira (2001): Accessibility theory: an overview. In: Sanders, Ted J.M., Schilperoord, Joost & Spooren, Wilbert (eds.): *Text Representation. Linguistic and Psycholinguistic Aspects*. Amsterdam: John Benjamins, 29–88.
- Bartos Huba (2000): Az inflexiós jelenségek szintaktikai háttere. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan: 3. Morfológia*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 653–762.
- Dékány, Éva & Den Dikken, Marcel (2018): A restriction on recursion. *SYNTAX* 21: 1, 37–71.
- Dóla Mónika, Viszket Anita & Kleiber Judit (2017): A határozott névelő a birtokos szerkezetben. *Hungarológiai Évkönyv* 18. évf., 1. sz., 38–69.
- Dóla, Mónika & Viszket, Anita (megj. előtt): ‘In our gratitude’ – The [N_{mental state}.Poss.Iness]_{cause} or the mental-state-as-cause construction in Hungarian. In: Görbe, Tamás (szerk.): *Berliner Beiträge zur Hungarologie*. Berlin.
- É. Kiss, Katalin (2000): The Hungarian Noun Phrase is like the English Noun Phrase. In: Alberti, G. & Kenesei, I. (szerk.): *Approaches to Hungarian* 7. Szeged, 121–149.
- Farkas Judit & Karácsonyi Krisztina (2018): A határozott névelő megjelenéséhez kapcsolódó kérdések. In: Czefener Dóra, Böhm Gábor & Fedeles Tamás (szerk.): *Mesterek és tanítványok 2*. Pécs: PTE BTK KTD, 9–27.
- FINYEMU (1971–1979): A Fiatal Nyelvészek Munkaközössége által folytatott kísérleti középiskolás anyanyelvi nevelési program publikációi. MTA Nyelvtudományi Intézete, Strukturális és Alkalmazott nyelvészeti Osztály – Pécsi Tanárképző Főiskola – Országos Pedagógiai Intézet. Elérhető: <http://www.nytud.hu/oszt/elmnyelv/komlosy/publist.html> (utolsó letöltés: 2018.12.14.).
- Karácsonyi Krisztina (2018): A magyar főnevek szintaktikai szerkezete (különös tekintettel a reprezentációs főnevek szerkezetére). Kézirat. KTDK-dolgozat. Pécs: PTE BTK.
- Kiefer Ferenc (2000): *Jelentélmélet*. Budapest: Corvina.
- Kleiber, Judit, Szabó, Veronika & Viszket, Anita (2018): Articles and demonstratives. In: Alberti, Gábor & Laczkó, Tibor (eds.): *Syntax of Hungarian: Nouns and noun phrases*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 976–1044.
- Komlósy András (1992): Régensék és vonzatok. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan. I. Mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 299–529.
- Laczkó Tibor (2000): Az ige argumentumszerkezetét megőrző főnévképzés. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan. 3. Morfológia*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 293–409.
- Laczkó Tibor (2008): A relációs főnevek. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan. 4. A szótár szerkezete*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 323–505.
- Rákosi György (2018, megjel. előtt): With or without the definite article: On the syntax of anaphoric possessor strategies in Hungarian. Vera Hegedűs & Irene Vogel (eds.): *Approaches to Hungarian* 16. Amsterdam: John Benjamins.
https://ling.auf.net/lingbuzz/004282/current.pdf?_s=ggV5CAsRtb6bL-o2 (letöltés: 2018.11.14.)
- Reuland, Eric (2011): Anaphora and Language Design. *Linguistic Inquiry Monograph* 62. The MIT Press: Cambridge, MA.
- Schirm Anita (2005): Az elidegeníthető és az elidegeníthetetlen birtoklás kifejezőmódjairól. *Nyelvtudomány* I, 155–169.

- Szabolcsi Anna & Laczkó Tibor (1992): A főnévi csoport szerkezete. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan. I. Mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 179–299.
- Viszket Anita (2018a): Aszimmetria a gyermekirodalom névelőhasználatában. In: Dombi Judit, Farkas Judit & Gúti Erika (szerk.): *Aszimmetrikus kommunikáció – aszimmetrikus viszonyok*. Budapest: Szak Kiadó, 994–1017.
<http://www.manye.hu/sites/default/files/Aszimmetrikus%20kommunik%C3%A1ci%C3%B3.pdf> (utolsó letöltés: 2018.12.19.)
- Viszket Anita (2018b): A névelő szerepe a mondat szerkezetének egyértelműsítésében. In: Gecső Tamás & Szabó Mihály (szerk.): *Egy- és többértelműség a nyelvben*. Székesfehérvár & Budapest: Kodolányi János Egyetem–Könyvkiadó, 252–260.

Viszket Anita
PTE BTK Nyelvtudományi Tanszék, Pécs
viszket.anita@pte.hu

Dóla Mónika
PTE BTK Nyelvtudományi Tanszék, Pécs
dola.monika@pte.hu